

Dr. Matjaž Gams
Dr. Branka Kalenić Ramšak
državna svetnika

2

Številka: 102-01-4/2020/1
Ljubljana, 4. 12. 2020

Gospod
Alojz Kovšca
predsednik
Državnega sveta Republike Slovenije

Zadeva: Pobuda za izločitev določbe, ki se nanaša na prenehanje delovnega razmerja zaposlenim, starim najmanj 65 let z vsaj 40 leti pokojninske dobe iz t. i. sedmega protikoronskega paketa zakonodajnih ukrepov (PKP7), ki je v pripravi

Na podlagi 66. in 98. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14, 26/15, 55/20 in 123/20) predlagava, da se na Vlado Republike Slovenije naslovi naslednjo pobudo:

Vlada Republike Slovenije naj v predviden, t. i. sedmi protikoronski paket zakonodajnih ukrepov (PKP7), ne vključi določbe, ki se nanaša na prenehanje delovnega razmerja zaposlenim, starim najmanj 65 let z vsaj 40 leti pokojninske dobe.

Obrazložitev:

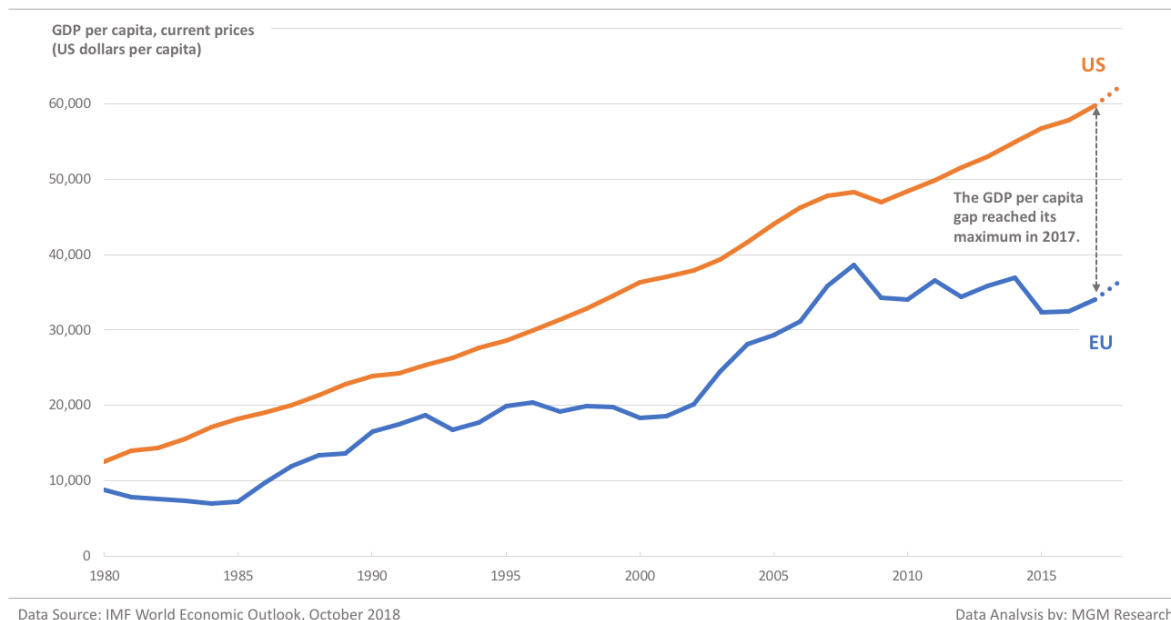
Sedmi protikoronski paket zakonodajnih ukrepov naj bi po določenih informacijah, ki so prišle v javnost, vseboval tudi določbo, ki se nanaša na prenehanje delovnega razmerja zaposlenim, starim najmanj 65 let z vsaj 40 leti pokojninske dobe. Samo v primeru zagotavljanja nemotenega delovnega procesa naj bi se delodajalec in zaposleni lahko dogovorila za največ eno leto podaljšanja.

Da je takšno urejanje nerazumljivo, med drugim potrjuje dejstvo, da je bila komaj pred enim letom, natančneje 29. 11. 2019, v Državnem zboru sprejeta novela Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2G), ki jo je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti pripravilo s ciljem izboljšati položaj bodočih upokojencev. Tako je s 1. 1. 2020 začela veljati tudi prilagojena ureditev možnosti kombiniranja statusa aktivnosti s statusom upokojenca. Spremenila se je ureditev prejemanja dela pokojnine ob hkratnem podaljševanju aktivnosti v polnem obsegu. S to spremembo se stimulira delo po 65. letu. Takšen pristop je skladen s splošno zastopanim stališčem v EU, da je pri reformi upokojevanja treba stremeti k zvišanju starostne meje.

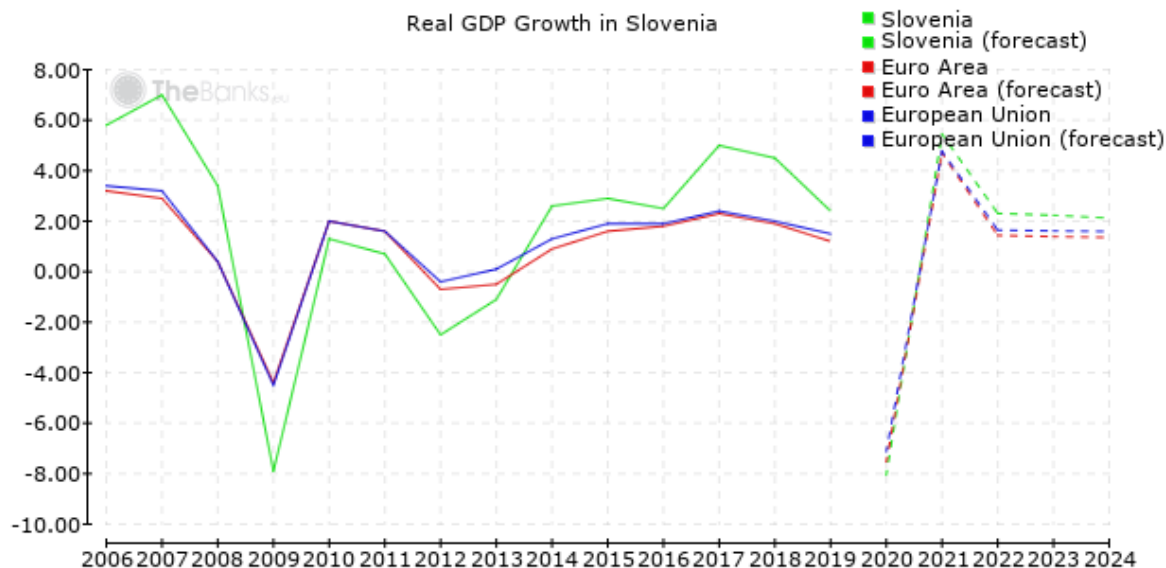
Določba, ki naj bi jo vseboval sedmi protikoronski paket zakonodajnih ukrepov, pa naj bi po drugi strani šla v nasprotno smer. Na podlagi v javnosti znanih informacij naj bi se morali vsi zaposleni, stari najmanj 65 let z vsaj 40 leti pokojninske dobe, upokojiti. Nikakor ne gre oporekati dejstvu, da je v določenih poklicih, zlasti kadar gre za fizično delo, neprimerno podaljševati trajanje zaposlitve v kasnejšo dobo, enako velja tudi v primerih, ko posameznik zaradi bolezni ni več zmožen nadaljevati svojega dela. Po drugi strani pa je takšno »prisilno« upokojevanje za mnogo poklicev, zlasti intelektualnih, nesmiselno. Tako mora obstajati možnost, da se posamezniki, glede na naravo poklica in svoje psihofizične zmožnosti tudi ob dopolnitvi starosti 65 let in 40 let pokojninske dobe, lahko odločijo podaljšati trajanje svoje zaposlitve.

Takšna določba bi imela na splošno, zlasti pa na področju visokega šolstva, znanosti in raziskovanja izjemno škodljive posledice, na kar je mogoče sklepati tudi na osnovi analiz in izkušenj iz preteklosti. Primerljivo določbo je v preteklosti namreč že vseboval Zakon o uravnoteženju javnih financ (ZUJF) v 188. in 246. členu. In prav na podlagi navedenih določb je prišlo do množičnega upokojevanja. Takšna zakonska ureditev je, skupaj z drugimi ukrepi, prinesla enega izmed največjih padcev gospodarstva v Evropi in imela za posledico eno izmed najbolj dolgotrajnih okrevanj. Slika 1 prikazuje, kako se je kriza, ki se je začela v ZDA, negativno odrazila v Evropi zaradi napačnih ekonomskih ukrepov, t. j. zaradi »zategovanja pasu«. ZDA, ki je po drugi strani izbrala stimulatívno okrevanje s t. i. »helikopterskim denarjem«, je dosegla bistveno boljše rezultate. Šele po nekaj letih in skoraj deflatornem stanju v evropskem gospodarstvu so evropski voditelji uvideli posledice tovrstnih ukrepov. Na srečo se je v koronski krizi evropska ekonomska politika spremenila in upoštevala izkušnje iz prejšnje finančne krize.

US VS EU: GDP PER CAPITA COMPARISON 1980-2018

Slika 1: Primerjava med evropsko in severnoameriško rastjo BNP *per capita*.

Slika 2: Primerjava med rastjo BNP Slovenije in Evrope.

Posledice še hujšega zategovanja pasu, zlasti z ZUJF-om, so prikazane na Sliki 2. Slovenija ima s hitro razprodajo državnega premoženja in zaostankom za povprečjem EU naravno tendenco rasti zaradi sposobnosti in prizadevnosti prebivalcev, zato so tovrstni zaostanki v prejšnji krizi izkaz nerazumljivih strategij v upravljanju države. Zategovanje pasu, ki je bilo v Sloveniji še večje kot drugod v Evropi, je predvsem z ZUJF-om povzročilo še večji padec. Pregovora »toliko varčujem, da je že predrago« ali »varčujem, pa naj stane, kolikor hoče« nam sporočata stari ljudski modrosti.

Na področju visokega šolstva, znanosti in raziskovanja so z uveljavitvijo ZUJF-a prenehale pogodbe o zaposlitvi številnim znanstvenikom, raziskovalcem, visokošolskim učiteljem in drugim, ki so bili, kljub dopolnjenim letom starosti za upokožitev, na svojih področjih še zelo uspešni doma in v tujini ali celo lahko na samem vrhuncu svoje ustvarjalnosti. Treba se je zavedati, da se delo zaposlenih v intelektualnih poklicih z leti delovnih izkušenj nadgrajuje, stkejo se mednarodna sodelovanja in pomembna poznanstva, kar vse doprinese h kakovosti dela. Poleg tega ti posamezniki v okviru svojega dela sprejemajo določene obveznosti v raziskovalnem ali pedagoškem procesu, od katerih ne morejo odstopiti v hipu ter jih čez noč prepustiti svojim naslednikom. Ker je na tem področju konkurenca globalna, tudi ni mogoče potvarjati rezultatov v primerih, ko zaradi starosti posameznikom sposobnosti upadejo, saj so rezultati delovanja v znanosti in visokem šolstvu enostavno preverljivi po kakovosti.

Omejitev na 65 let je nesporno gospodarsko in socialno škodljiva. V drugih državah v Evropi in svetu se starostna meja za upokojevanje zvišuje, saj se z evropsko rodnoštvom 1,5 namesto 2,1 čedalje bolj pozna primanjkljaj delovne sile in je razmerje med mladimi in starejšimi čedalje slabše. Poleg tega se tako kot življenjska doba podaljšuje tudi delovna doba in marsikdo je tudi v zrelih letih sposoben zlasti

intelektualno delati in doprinesti k izboljšanju razmerja med delovno aktivno in upokojeno populacijo. Ob tem je treba poudariti, da je v Sloveniji aktivno delovno obdobje med najslabšimi v Evropi – zaposluje se prepozno, upokojujemo pa prezgodaj. Nenazadnje je treba izpostaviti tudi izračune strokovnjakov, da vsako leto podaljševanja dela nad 65 let doprinese nekaj 10 % dodatnega učinka v BDP Slovenije, zato so trenutni dodatki za delovno aktivne nad 65 let od 20 do 40 %. Še več, ekonomski izračun pokaže pozitiven učinek celo pri 50 % dodatka, če se delo opravlja kakovostno.

Zato čudi škodljiv morebitni predlog v PKP7, pri čemer pa si je ekonomska stroka enotna – sposobne posameznike se splača nagraditi z od 20 % do 40 % dodatka, da se po 65. letu ne upokojijo. Prav tako se zdi povsem nerazumno, da se zakonodaja, ki ureja tako pomembno področje, kot je čas upokojevanja posameznika, spreminja vsakih 12 mesecev. Vsekakor takšno zakonodajno določilo ne sodi med hvalevredne protikoronske ukrepe, ki so prebivalcem Slovenije do zdaj bistveno pomagali premagovati hude čase pandemije.

Poglejmo si primer za zaposlene v javnem sektorju, recimo primer raziskovalca ali profesorja:

- a) delavec s pogoji za upokojitev nadaljuje z uspešnim delovanjem, torej »stane« državo ob najvišjem nazivu neto 3.000 evrov mesečno (pri čemer pomemben del sredstev pridobi na trgu ter s plačevanjem davka prispeva v proračun) in
- b) delavec se upokoji. V tem primeru (b) je treba nameniti sredstva za pokojnino, recimo 2.000 evrov, torej je razlika 1.000 evrov. Ker pa se na njegovo mesto zaposli mlajši sodelavec z nižjo plačo, je treba zanjo nameniti 1.500 evrov. Že tu gre razlika v negativno smer. Torej je skupna ekonomska razlika med (a) in (b) v korist odločitvi, da se starejši delavci, če le zmorejo primerno opravljati svoje delo, ne upokojijo pri starosti 65 let.

Naslednja komponenta je, dolgoročno gledano, še pomembnejša: ker je število otrok letno v Sloveniji premajhno za 10.000, je posledično delovne sile bistveno premalo, zato drugače, kot z uvozom delovne sile, ne gre. Te pa je premalo, še posebej na področju visoko izobraženih strokovnjakov; še več, tudi domači izobraženci pogosto svojo prihodnost poiščejo v tujini, tako da na številnih področjih strokovnjakov z ustrežno izobrazbo v sodobni slovenski družbi odločno primanjkuje.

Ker zakonsko »prisilno« upokojevanje prinaša naslednje pglavitne negativne posledice:

- je ekonomsko škodljivo,
- je škodljivo za gospodarstvo,
- je socialno škodljivo,

se na Vlado Republike Slovenije naslavlja pobuda, da se v predlog sedmega protikoronskega paketa zakonodajnih ukrepov (PKP7) ne vključi določba, ki bi se nanašala na prenehanje delovnega razmerja zaposlenim, starim najmanj 65 let z vsaj 40 leti pokojninske dobe.

Državna svetnika:
dr. Matjaž Gams,
dr. Branka Kalenič Ramšak